

Den andra undersökningen av livskvaliteten i Europa

Familjeliv och arbete

Sammanfattning och kommentarer

Inledning

Demografiska förändringar och utvecklingen på arbetsmarknaden bestämmer hur arbets- och familjeliv ser ut för EU:s medborgare och får långtgående konsekvenser för framtiden. Demografiska förändringar drivs fram av förändrade familjemönster och ändrade roller för män och kvinnor i hemmet, i kombination med ökad livslängd och större geografisk rörlighet. Arbetsmarknadens omvandling har resulterat i större ekonomisk instabilitet och mindre anställningssäkerhet i förening med högre arbetsproduktivitet och flexibilitet. Den andra undersökningen av livskvaliteten i Europa (EQLS), som genomfördes av Europeiska institutet för förbättring av levnads- och arbetsvillkor (Eurofound) 2007, ger en bred överblick av den mångskiftande sociala verkligheten i de 27 EU-medlemsstaterna samt i Norge, Kroatien, f.d. jugoslaviska republiken Makedonien och Turkiet.

I denna rapport undersöks familjeliv och arbete i hela Europa och man tar upp olika sätt att hitta bättre balans mellan arbetslivets krav och ansvaret för familjen. Kraven på ökad flexibilitet när det gäller anställning (färre långtids- och heltidsjobb), arbetstid (mer arbete utförs utanför normal arbetstid och arbetet har blivit intensivare) och rörlighet, samtidigt som jobb och yrkeskarriär blir allt osäkrare, påverkar särskilt kvinnorna och bidrar till konflikter mellan arbete och familjeliv. Rapporten analyserar dessa konflikter och undersöker bakgrunden till rådande institutionella förhållanden, arbetsmarknadsstrukturer och kulturella faktorer, som alla är viktiga för att sammanjämka arbetet och familjeliv i dagens samhälle.

Politisk bakgrund

EU:s politik för att kombinera arbete och familjeliv har gradvis ändrat inriktning – från att handla om likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet till krav på fler arbetstillfällen för att stimulera den ekonomiska

tillväxten, metoder för att få bättre balans mellan arbetsliv och privatliv och på senare tid också olika sätt att höja födelsetalen. Denna politik har särskilt under det senaste årtiondet omarbetats för att mer betona att balansen mellan arbetsliv och privatliv, skillnaderna mellan könen när det gäller fördelningen av betalt och obetalt arbete samt ökade födelsetal alla är lika viktiga politiska områden. Europeiska kommissionen har uttalat att "åtgärder som gör det lättare att kombinera arbete och familj är viktiga för att hantera de ekonomiska och demografiska utmaningarna på lång sikt och bör därför stärkas i syfte att stimulera tillväxten."

Viktiga resultat

Familjeliv

Resultaten visar en påfallande mångfald av familjemönster mellan olika EU-länder och grupper av länder. Hur hushållet är organiserat skiljer sig mest åt i de tidigare stadierna av familjebildningen (när man hittat sin partner och blir förälder) och i de senare stadierna (när barnen är utflugna och när ett förhållande upplöses) och det finns tydliga könsskillnader. Att bo tillsammans och ha barn är den vanligaste familjestrukturen bland personer i åldern 35–49 år och är också den modell som skiljer sig minst åt mellan olika länder.

Arbetsbördan i hemmet handlar mest om omvårdnad. Den tid som ägnas åt att ta hand om barnen är mycket större än den tid som ägnas åt att vårda äldre eller funktionshindrade släktingar. Det finns stora ålders- och könsskillnader när det gäller hur mycket tid som läggs ner på obetalt arbete och dagliga omvårdnads- och hushållsgöromål. Personer i åldern 35–49 år, i synnerhet kvinnor, är de som har den största obetalda arbetsbördan, följt av personer i åldern 25–34 år. Till skillnad från vad som är fallet för män finns det inte särskilt stora skillnader mellan länderna när det gäller den tid som kvinnor lägger ner på obetalt arbete

och dagligt engagemang. Hur stor klyftan mellan könen är har att göra med hur man uppfattar könsrollerna och den subjektiva uppfattningen om ojämställdheten mellan könen i hemmet stämmer överens med den objektiva bilden: männen bekräftar att de gör mindre än sin rättmätiga andel av hushållsuppgifterna medan kvinnorna förklarar att de gör mer än sin rättmätiga andel.

Balans mellan arbetsliv och privatliv

Totalt sett är européerna mer missnöjda med hur lång tid man tillbringar med familjen än med hur lång tid som tillbringas på arbetet. Familjelivet är mer anpassat till arbetslivets krav än arbetslivet är anpassat till familjen. Det finns stora skillnader mellan länder när det gäller orsakerna till att balansen mellan arbetsliv och privatliv är otillfredsställande. I de nordiska länderna och även i Benelux-länderna och Frankrike beror svårigheterna med att hitta en bra balans mellan arbetsliv och privatliv på tidsbrist. I centrala och östra Europa och i kandidatländerna påverkas balansen mellan arbetsliv och privatliv negativt framför allt av trötthet på grund av dåliga arbetsförhållanden som en följd av långa arbetsdagar. I tysktalande och anglosaxiska länder verkar det vara lättare att kombinera arbetsliv och privatliv. Det kan kanske förklaras av att det i dessa länder finns färre par där båda är yrkesarbetande och färre yrkesarbetande ensamstående mödrar.

Balansen mellan arbetsliv och privatliv beror också på antalet barn och barnens ålder. Tidsbristen ökar i takt med att man får fler barn och är påtaglig för småbarnsföräldrar. Även om det inte är lika vanligt att man vårdar äldre släktingar som att man tar hand om barnen, är det lika krävande för dem som gör det dagligen.

Balans mellan arbetsliv och privatliv och tillfredsställelse med livet

Trots de lösare och mera komplexa familjeförhållandena och sociala relationerna (som inger farhågor om försvagade familjekontakter) är familjesfären fortfarande den viktigaste för sociala relationer och socialt stöd i Europa. Par med barn som kan förlita sig på familjens stöd är lyckligare än par utan barn, personer utan partner eller personer som inte kan räkna med något ekonomiskt, moraliskt eller sjukvårdande stöd från familj och vänner. Ensamstående föräldrar är de som är mest missnöjda med livet.

Européer som har ett arbete är mer nöjda med livet än icke yrkesverksamma medborgare och arbetslösa personer. Dock leder känslan av en överväldigande arbetsbörda, antingen på grund av kraven i arbetslivet eller i privatlivet, till en betydande minskning av livstillfredsställelsen. Yrkesarbetande kvinnor som känner en konflikt mellan arbetsliv och privatliv tenderar att vara mindre nöjda med livet än kvinnor som enbart arbetar i hemmet. Arbetslöshet har trots allt den största negativa inverkan på tillfredsställelsen med livet. Till och med de som upplevde en stor konflikt mellan arbetsliv och privatliv är betydligt mer tillfredsställda med livet än arbetslösa personer.

Politiska följder

- Med tanke på att en ökning av både sysselsättning och befolkning spelar en viktig roll för en hållbar tillväxt måste politiska åtgärder som underlättar övergången till vuxenlivet (särskilt inträdet på arbetsmarknaden) övervägas med utgångspunkt från hur de underlättar partner- och föräldraskap.
- Politiska åtgärder som syftar till att skapa lämpliga villkor för att kombinera arbete och familjeliv bör inte bara resultera i att arbetet anpassas till privatlivets krav utan även positivt påverka balansen mellan arbetsliv och privatliv och tillfredsställelsen med livet för enskilda personer i dagens samhälle.
- Förbättrad åldringsvård kan underlätta för familjen att utföra sina omvårdnadsplikter.
- Omfördelning av vårdåtaganden mellan könen och formella och informella rutiner, samt ett större urval av omvårdnadstjänster är viktiga delar av en politik som gör det lättare att kombinera arbete och familj. I synnerhet behövs det åtgärder som främjar en omfördelning av omvårdnadssysslorna i familjen mellan kvinnor och män.
- Större uppmärksamhet bör ägnas den växande obalansen mellan behov och efterfrågan när det gäller vården av äldre och funktionshindrade släktingar, särskilt i länderna i centrala och östra Europa.

Mer information

EQLS-rapporten *Family life and work* (Familjeliv och arbete) finns på: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1002.htm>

Den översiktliga rapporten om EQLS och ytterligare sekundära analyser av uppgifterna från undersökningen finns på Eurofound's webbplats: <http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Teresa Renehan, informationssamordnare
ter@eurofound.europa.eu